

ACC. N:R M. 14663:1-7

Landskap: Blekinge ..... Upptecknare: Agneta Sundelöf, Lund
Härad: Östra ..... Berättare: Edwin Johansson
Socken: Törhamn ..... Berättarens yrke: sjöman o. lantbrukare
Uppteckningsår: 1958 ..... Född år 1891 i Törhamn

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

När den nya tiden kom till bygden. s. 1-7

Lu F 73

Edvin Johansson har varit sjöman mellan åren 1906-20. Före och efter har han bott i Svanhalla, efter 1920 som lantbrukare.

"Här var dyrtid och fattigt till 1923. Egentligen var det inte sämre när jag for till sjöss än när jag kom hem 1920. Sen kom dyrtiden, och efter den en tid då man inget fick för sina produkter.

Produktionerna har varit ungefär deⁿsamma sen långt tillbaka: råg, korn, potatis och vall. Och vallen fick ligga för länge, så de inget gräs fick på den. För 10-15 år sen kom vete, och sockerbetor har vi börjat med för 4-5 år sen.

Det enda som har ändrat förhållandet mellan åker och äng är att de har fått bättre förstånd, och inte låter sina fält ligga i vall så länge.

Växtföljden är ungefär densamma som den alltid varit: råg, potatis och sist vårsäden, korn eller havre, och så vall. Om man nu har vete och sockerbetor, börjar man med dem.

Korna gav ju ingen mjölk förr heller på vintern. Man fick resa dem upp i båsen fram på vårkanten så svältfödda var de. De fick aldrig något kraft-foder utan skuren hackelse och avfallet från tröskningen.

Grisarna fick också klent att äta. Man slaktade dem vid 1 års ålder, och då var de stora som en 6-månaders är nu.

I min barndom hade morfar en plog, som själva kroppen var

LUF 73

x Johansson
(m. 7.)

av ~~kr~~ järn, och resten av trä. Jag kan inte tänka mig, när den var köpt, men jag minns när den gick sönder. Nå' gång mellan 1900-05 köpte morfar en ny plog. Jag minns att den kostade 16 kr och hette Norra Hammars bruks nr 11. Det var en stålplog. Så hade vi en ~~kräppling~~ träharv med stänger, som låg i kryss, och i varje ~~g~~ kryss satt en pinne som såg ut som en gåsfot. En fjäderharv fick vi ungeför samtidigt med stålplogen.

Längre tillbaka än jag minns, fanns det vagnar med träaxlar, vet jag. Men jag minns en lustig hjulskena. Det var inte ett helt järnband, utan bitar av ~~ett~~ som satt bara över skarvarna i trähjulet. Sen kom det en riktig stålskena.

Det enda märkliga i inställningen till komtanter var, att de gamle länge envisades i att hålla fast vid de gamla räknesätten. De kallade 50 öre för 3 daler och 25 för 12 skillingar. Rundstyckebenämningen var det enda som försvann.

Maten var mycket dålig även i min barndom. Vi åt potatis 3 ~~ggr~~ om dagen och fick bara smör på brödet på söndagarna, annars sirap. Vi åt all kall mat i ett gemensamt lerkärl med var sin träsked, t.ex. filmjök. Förbättringarna i kosthållet följde den allmänna utvecklingen.

Men stora kalas hade man. Vid jul och läsemöten. Vid jul höll man på 8-10 dagar i sträck och gick runt ill varandra. Hele släkten och grannarna bjöds in, tills nästan hela byn var med. Då bjöd man på soppa, bruna bönor, kroppkakor, fläsk, sill och

ål, revben och pressylta och ofta vinsoppa till efterrätt. Det var en soppa på blandad frukt, men det var väl vindruvorna i den som gav namnet. Min svärmor var kocka och hon fick betalt genom att de gick runt med en tallrik, som alla lade pengar på, de s.k. kockapengarna.

Sådana storkalas tog slut för länge sen, jag kan minnas ett 1919, och de som fortfarande finns går i samma stil, men mycket mindre och enklare.

Några födelsekalas kan jag inte minnas, de måste ha kommit till på det sista 20 åren, sen man börjat samla ihop pengar till den som fyller och han måste bjuda som tack. Fast man gav bort presenter förr också --- en klocka, käpp med silverkrycka, snusdosa, tennfat och skålar och sånt grannt. Nu ger de mest bort pengar och blir bjudna på kalas.

Några julklappar hade jag inte hört talas om som barn. Man hade ju inga pengar --- 1 kr kunde räcka till en klänning på 4 alnar, men inte ens det hade man. När vi gick i söndags-skolan fick jag först äss höra talas om julklappar, och där fick vi också en påse gott, men något annat minns jag inte. Men julgran hade vi med pepparkaksfigurer och ljus i stakar på stål-tråd, som surrades fast vid grenen. Och enbärdricka och öl bryggde mor var jul.

När mor och far gick på kalas, då blev vi ensamma hemma, och då hade vi fest. Bort med mattorna och fram med dragspel

och fiol, ^{och dans,} tills strumporna gick sönder. Vi dansade schottis, polka, vals, hambo och mazurka, och ibland ringdanser för alla kunde inte dansa. Allt det där roliga tog slut när korkmattorna kom för dem fick vi inte dansa på. Oftast var det olovandes --- löfte gav inte föräldrarna, men de gissade alltid vad som skulle komma.

Annars hade vi dans ute. Några ungdomsbjudningar blev det inte förrän senare, utan det var dragspel och tjo, och prat och skratt ute på backen. De drack och skrek väl mycket. När pojkar karna gick till stan och byggde fästningar på Kungsholmen och andra holmar, så fick de pengar och var fulla på lördagkvällarna.

Det där supandet blev mindre när de värsta suputerna for till Amerika. Många fick inte utresetillstånd --- de hade väl blivit fast för slagsmål eller hade barn nånstans --- men då for de till Köpenhamn och 'köpte en väst'. Det betydde att de fick falska papper där, och de var insydda i en väst, för det skulle värka oskyldigt.

De som reste på rätt sätt, lånade pengar av stormännen här till biljetterna. Sven Håkansson i Torhamn var en av dem, som jag minns. Han hade en massa kommunaluppdrag och var bankombud. En annan före min tid var Kyrkvärden som bodde mere vid sjön i Svanhalla. Han var pamp med egen stall vid kyrkan. Pengar gjorde han sig på bränneriet, som han hade i sin gård. Min egen morfar var brännmästare, men inte hos kyrkvärden utan i bränneriet i

Möckleryd. De sålde en förfärlig massa, och de sålde spriten i kannor = $2\frac{1}{2}$ liter.

Den första kontakten med Karlskrona var med häst och vagn. Sen började Ångslupsbolagets båtar gå --- gick 7 på morgonen och var hemma igen kl 12. Men det gick lastbilar också. Teodor Olsson i Svanhalla riggade upp en sån'där lastbil, så man kunde sitta många på flaket. Men Trafikbolaget la sig i det där och förbjöd det. Inte kom man ofta till stan' och det mest för torghan-del --- den höll dock i sig länge.

Alla umgicks med alla förr i världen, men lite av Kain och Abel var det mellan dem. Man var mycket misstänksamma mot varandra och lurade på varandra. Man hade inget hoparbete mer än i tröskningen, alla hade folk själva, och var inte beroende av varandra som man nu är. Folket i den här för gården, ~~Häk~~ Hakon Pettersson, som kallades Hakon Flåk, för han flåkade så mellan Svanhalla och Amerika, och folket i granngården, som också hette Pettersson, låg alltid i fejd med varandra. Särskilt var det käringarna, som aldrig kunde hålla sams. Pettersson i granngården tyckte det var skojigt att de grälade, och han hittade gärna på hyss för att hjälpa dem på traven. En gång tog han hö från sin egen lada och strädde mellan sin och Hakons lada. Det blev förståss ett farligt liv, och nästa natt låg Hakon Flåk i sin lada med bössan på armen -- men han fick vänta förgäves. Till ~~ax~~ sist upptäckte han dock att det inte var klöverängshö

och han hade bara sånt själv, och så förstod han hur det hängde ihop. Men inte blev han glad över det. Och deras får åt på den andres beten och så grälade de för det.

Bröllop, begravningar och läsemöten var mest kalas förr i världen. Visst minns jag läsemötena, men jag kan inte minnas, att vi fick några frågor och förhör precis.

Bröllopen varade i 3 dagar, det var annat än de 5-6 tim. nu. Jag var aldrig med på något bröllop som barn --- det var bara de äldre som fick komma. Men jag var med utanför och ropade ut brudparet och hurrade för dem. Och det sköts med dynamit och alla som kom och tittade fick en sup eller en kaka.

Till begravningarna skulle man ha med sig förning. Den gick man upp med på förmiddagen till gården, det var mandelmusslor eller smörbakesetårtor. På kalaset sen började man alltid själv först på sitt fat, och sen bjöds det runt, och kvinnorna diskuterade smak och sort. Allt kunde man inte äta upp, men då kom påsar na fram, och tog alla med sig hem.

Det där bruket höll i sig länge, men tog plötsligt helt slut. Sista gången min fru hade med sig förning var för 10-15 år sen. De som inte hade förning med sig, hade blommor, men det var inte vanligt.

En stor begravning i den gamla stilen var det dock för 5 år sen då en gubbe från Utlängan begrovs. Det bjöds på öl, brännvin, konjak, kroppkakor, kalvost och allt möjligt i försam-

lingshemmet. Men det var ett undantag.

Det där med väckelsen har aldrig haft någon varaktighet. I min barndom gick massor av folk till missionshusen --- mycket därför att de där träffade varandra. Det var hela religiositeten. Till missionshusen går de inte ofta nu, men på somrarna ibland till tälten.

Förr höll de mycket på att sekterna höll sig var och en för sig, men nu kan prästen gå till missionshuset om han vill. På senare tid har folk börjat gå till kyrkan också.